

possible variants of overcoming of this danger. Basic definitions of informative war are presented, on their basis the primary purpose of her realization is determined. An accent is done on a high danger and non-obvious influence on society. Creation of special operations forces is examined as an answer to the modern calls of development of manipulation technologies and information society on the whole. History of creation is briefly described, the basic tasks decided by forces of the special operations are specified. Priority to date gives oneself up to the psychological operations.

The rapid development of complex NBICS leads to faster changes in the environment, and caused it effects create huge opportunities for the manipulation of individual and collective consciousness. Based on the analysis of different definitions of humanities technology, we see that the essence of technology Hi-Hume - manipulative in nature, with the rapid development of information technology simplifies the possibility of introduction and application of manipulation and human behavior at the international level. This leads to constant interference in the information sphere per second substitution or adjustment of the information forming the right mood and outlook of certain social groups and society in the interests of manipulators.

This is a philosophical problem of universal scale, because it affects all humanity without exception, people no longer appears as a separate entity and subject to fulfillment of the will of others.

Said feature fully used in the conduct of information warfare aimed at weakening the moral and material forces of the enemy or competitor and the strengthening of its own. They include the implementation of measures propaganda effect on the human mind in the ideological and emotional areas. Basic methods of information war - blocking or distortion of information flows and decision-making processes of the enemy.

Keywords: *sociotechnologies, technologies of manipulation, Hi-Hume technologies, information warfare, special operations psy-ops, special operations forces.*

УДК 141.7 «71

Н.М. Зленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ТЕХНОЛОГІЇ МАСОВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

У статті узагальнюються існуючі думки щодо визначення сутності, змісту і ролі маніпуляції та технологій масової маніпуляції, з'ясовано їх системні відношення як фактору зовнішнього впливу на поведінку людини.

Основний акцент зроблено на аналізі основних процесів, що відбуваються в суспільстві на тлі розвитку і впровадження технологій масової маніпуляції. Наголошується увага на тому, що технології масової маніпуляції, незважаючи на свої соціальні аналоги, є оригінальним феноменом сучасного суспільства, який базується на різних способах програмування психіки, пропаганді навіювання, НЛП, PR, волі до влади і прагнення до наживи суб'єктів цих технологій, а також специфічних умовах розвитку суспільства. Доводиться, що знання означених технологій дозволяє розробляти програми із запобігання маніпуляційного впливу, що є особливо актуальним при виборі комплексу прийомів і способів самооборони.

Ключові слова: маніпуляція, технології масової маніпуляції, hi-hume технології, реклама, PR-технології, моніторинг, комп'ютерне моделювання, ідентичність.

Сучасна епоха характеризується новими тенденціями цивілізаційного розвитку, коли головним джерелом економічного зростання стають наука й повсюдне використання новітніх технологій. У зв'язку з цим все більший інтерес викликають публікації, що розкривають різні аспекти сучасних високих наукомістких технологій.

Сучасний рівень науково-технічного розвитку сприяє вивченню такого аспекту, як використання технологій масової маніпуляції. Перебуваючи в фокусі уваги філософії, політології, психології, соціології та ряду інших наук, проблема маніпулятивних технологій є однією з найактуальніших і неоднозначних.

Теоретичне осмислення сутнісних, аксіологічних та соціально-філософських аспектів технологій масової маніпуляції знайшло своє відтворення в роботах науковців серед яких В. Бабкіна, А. Балашова, О. Балакірева, В. Бехтерева, О. Бойко, С. Богомолова, О. Валевського, Є. Жукової, І. Лисака, В. Мальцева, С. Кара-Мурзи, М. Поповича, В. Ткаченко, І. Бекешкіна, А. Нельга, А. Полторак, Г. Почепцова, Дж. Сарторі, Н. Чурілова, Е. Хмелько, О. Заярної, О. Кордун, Р. Павленко, В. Лісничого, О. Петрова, М. Побокіна, Ю. Сурміна, Ю. Яновської та ін.

Так, соціальна філософія значну увагу приділяє магістральним факторам розвитку феномена технологій масової маніпуляції. Вона виявляє типологічно схожі явища в сучасному та інших суспільствах, визначає їх місце в структурі інститутів і соціальних практик, прагнучи при цьому спрогнозувати наслідки розвитку цього феномена. Соціальна філософія запозичує основні результати психологічних досліджень, що дозволяє більш адекватно розібратися в специфіці, виявити загальне, особливе і унікальне в уже згадуваному феномені. Психологічні ж науки як структуровані сфери знань про внутрішній світ людини зберігають прагнення до абстрагування від уявлень людини на тлі соціальних структур, інститутів і практик. Психологічні науки, розглядаючи технології масової маніпуляції, «розчленовують» психіку людини на окремі фрагменти, що

і стає предметом їх вивчення. Психологічні науки розкривають структурно-функціональну належність феномена технологій масової маніпуляції, більш ретельно досліджують конкретні їх прояви, класифікують їх, розробляють механізми нейтралізації, захисту від негативних проявів їх впливу.

Зважаючи на вказане вище, мета статті дати філософсько-світоглядну оцінку масовим маніпулятивним технологіям та розкрити особливості їх функціонування в умовах сучасного постіндустріального суспільства.

Термін «маніпуляція» походить від латинського слова «manus» рука та від фр. manipulation, manipulus – жменя) означає рух рук, що пов'язаний із виконанням певної програми чи завдання. Маніпуляції – різні види дій, які виконуються руками: управління важелями, виконання медичних процедур, довільне поводження з предметами. Його первинне значення вельми позитивне: «управляти», «управляти зі знанням справи», «надавати допомогу» тощо.

На сьогодні існують різні визначення даного терміну, зокрема В.В. Знаков, трактує маніпуляцію, «...як психологічний вплив на людину, який не завжди нею усвідомлюється і змушує її діяти відповідно до цілей маніпулятора....» [7, 47–49]. В свою чергу, Панкратов В.Н. говорить, що маніпуляція – «особливий вплив на підсвідомість людини (переважно на її емоції, почуття і переживання) з метою програмування мотиву партнера до співпраці» [12, 25–26].

Є. Доценко наголошує, що маніпулювання – це «психологічна дія, під час якої майстерність маніпулятора використовується для прихованого введення в психіку адресата цілей, бажань, намірів або установок, що збігаються з тими, які має адресат у той момент». Крім того, дослідник зауважує, що майстерність маніпулятивних процесів полягає в тому, що той, на кого спрямовані ці маніпуляції, не помічає їх, а впевнений у тому, що сам вирішив так вчинити [4, 47–65].

Російський вчений Сергій Кара-Мурза у своїй роботі «Маніпуляція свідомістю» виділяє ряд головних рис маніпуляції. Як і більшість авторів він схильний розглядати маніпуляцію як вид психологічного впливу, в якому мішенню виступають психологічні структури особистості та таємність цього процесу для об'єкту маніпуляції. Також він виділяє важливий факт, який часто залишається без уваги – це відношення до людей якими маніпулюють. Вчений стверджує, що «...до людей, свідомістю яких маніпулюють, відносяться не як до особистостей, а як до об'єктів, особливого роду речей.» [8, 15] Слід зазначити, що С. Кара-Мурза не відносить до маніпуляції насильство, обман, щирі любов, етикет та культурні знаки.

Проте, як справедливо відзначає український дослідник Артем Біденко, «маніпуляція – це не насильство, це – метод представницької демократії (тиран наказує, а не маніпулює). Ідея маніпуляції якраз і полягає в тому, щоби фактичне нав'язування думки виглядало зовні як власне бажання людей» [2].

Узагальнюючи визначення поняття «маніпуляція», доцільно зазначити, що під останнім слід розуміти майстерність управляти поведінкою за допомогою цілеспрямованого впливу на суспільну психологію, свідомість та інстинкти людини.

Ф. Фукуяма виділив чотири сфери, де можливе широкомасштабне маніпулювання людською природою [15, 3–7]: нейрофізіологія і еволюційна психологія людини; нейрофармакологія і техніка модифікації емоцій і поведінки людини; геронтологія і розробка технологій продовження індивідуального людського життя; генна інженерія.

Як бачимо, у сучасному світі маніпулювання – цілком універсальне явище, його можна виявити в усіх соціально значущих сферах життєдіяльності людини.

Виділяють два види маніпуляції щодо суб'єктів маніпулювання, а саме:

- міжособистісна маніпуляція, що визначається як використання різних засобів і технологій інформаційно-психологічного впливу на окрему людину;
- колективна маніпуляція – пригнічення волі людей шляхом духовного впливу на них через програмування їхньої поведінки. Цей вплив спрямований на психічні структури людини, здійснюється приховано й ставить своїм завданням зміну думок, спонукань і цілей людей у потрібному певній групі осіб напрямку [9].

Виходячи з цього, В. Крисько виділяє три рівні маніпулювання: – перший рівень – посилення існуючих у свідомості людей ідей, установок, мотивів, цінностей, норм, що потрібні маніпулятору; – другий рівень пов'язаний з окремими, малими змінами поглядів на ту чи іншу подію, процес, факт, що впливає на емоційне й практичне відношення до конкретного явища; – третій рівень – корінна, кардинальна зміна життєвих настанов шляхом донесення їх до свідомості об'єкта [10, 116].

О. Бойко зазначає, що маніпулювання як специфічна форма впливу має такі функції: інформативну (полягає в тому, щоб отримувати, інтерпретувати, коментувати відомості про події та явища навколишньої дійсності); посилення впливу (має на меті змінити установки опонента або партнера з метою трансформації його поведінки та дій на користь маніпулятора); установлення контролю над свідомістю (фіксування у свідомості суспільства необхідних стереотипів, іміджі, міфів, доведення їх до автоматизму); регулювання (спрямовування дій та поведінки об'єкта маніпуляції в потрібному напрямку); провокативну (створення відповідних конфліктних ситуацій та суперечностей у потрібний для цього момент); маскування (приховування справжніх намірів комунікації); захисну (дії під час дефіциту матеріальних та психологічних ресурсів суб'єкта); адаптивну (пристосування до особливостей об'єкта маніпулювання); мобілізаційну (формування мотивації для дії чи бездіяльності об'єкта маніпулювання) [3, 9–10].

Маніпуляція найбільш характерна для масового суспільства, характерними рисами якого є: анонімність, висока ступінь мобільності, диференціація статусів

і ролей, індивідуальний вибір поведінки, відносно незалежний від існуючих традиційних норм і цінностей.

Отже, можемо констатувати, що технології масової маніпуляції – це соціальні технології інформаційно-психологічного, явного і прихованого управління психікою, діями, поведінкою людини і групи людей різної чисельності, та формування у них уявлень, смаків, потреб і цінностей, що надають репресивний вплив на об'єкт.

Найважливішим структурним елементом технологій масової маніпуляції є сама людина, її цінності, інтелект, психіка, поведінка. Зауважимо, що технології масової маніпуляції, незважаючи на свої соціальні аналоги, є оригінальним феноменом сучасного суспільства, який базується на різних способах програмування психіки, пропаганді навіювання, НЛП, PR, волі до влади і прагнення до наживи суб'єктів цих технологій, а також специфічних умовах розвитку суспільства.

Сутність технологій масової маніпуляції полягає в тому, що вони виступають важливим елементом волі до влади і прагнення до наживи суб'єктів цих технологій, перешкоджаючи вільній діяльності людини. Найважливіша умова ефективності технологій масової маніпуляції – прихованість.

Дані технології залишаються ефективними тільки до тої пори, поки їх маніпулюючий вплив не розпізнано або поки їх не скопіювали конкуренти, а ефективність даних технологій настільки висока, що вони, як правило, не надходять на відкриті ринки, а використовуються лише тими, хто фінансував дослідження і безпосередньо брав участь в їх розробці.

На сьогодні, до маніпулятивних масових технологій відносять hi-hume технології (інформаційно-психологічні технології, інформаційну аналітику, рекламу, бізнес-технології, PR-технології, високі політтехнології, технології інформаційних воєн, комп'ютерне моделювання, моніторинг, маркетинг, і т. п.).

На сьогодні, hi-hume технології – це високі соціогуманітарні технології, основне призначення яких полягає в дії на свідомість індивідів або груп з метою зміни їх поведінки і взаємовідносин. Причому, переважаючим видом дії є дія маніпулятивна, тобто «націлена на зміну напряму активності іншої людини, виконану настільки майстерно, що залишається непоміченою нею». Маніпулятивна дія дозволяє приховано впроваджувати в психіку адресата цілі, бажання, наміри, установки, спонукаючи її до здійснення визначених маніпулятором дій [1, 58].

Як справедливо зазначає Є.А. Жукова, «... поява hi-hume стало можливим тільки після того, як з'явилися і набули поширення сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології, що дозволили обробляти величезні масиви інформації і транслявати на великі території потрібні інформаційні потоки із заданою тривалістю і в невеликих кількостях» [5, 281].

Сучасні високі соціогуманітарні технології виникають як управлінські технології, супроводжуючі технології в промисловості як на етапі створення і

функціонування, так і на етапі реалізації продуктів. Основне призначення соціогуманітарних технологій – це така дія на свідомість (індивідуальну або масову), яка має на меті досягнення певних керівних і маніпулюючих дій. Для соціогуманітарних технологій характерна висока наукоємність. Вони взаємозв'язані між собою і взаємозумовлюють одна одну. Фундаментальне й прикладне соціогуманітарне знання поєднується в них з можливостями інформаційних технологій, але потрібне також залучення математичного й природничого знання (фізіології, генетики, етології та ін.). Становлення соціогуманітарних технологій, по суті, є процесом конвергенції соціальних та інформаційних технологій. Вони пов'язані з передачею та програмованим засвоєнням певної інформації з боку споживача. Завдяки ним формуються нові потреби, що оформлюються, у свою чергу, в соціальне замовлення до фундаментальної і прикладної науки на нові дослідження, які можуть стати основою для новітніх, досконаліших технологій [5, 311].

Сучасні технології, і виробничі, і соціогуманітарні, чинять небезпечний тиск на психіку людини: це безконтрольна інформаційна дія з боку сучасних засобів масової інформації і комунікації; прискорення ритмів і темпів життя; занурення у віртуальну реальність комп'ютерних ігор і глобальної мережі. Виникають нові види захворювань і залежностей (ігроманія, Інтернет-залежність та ін.), що ведуть до специфічних проявів втомі центральної нервової системи і нервового виснаження. Високі технології сприяють руйнуванню екзистенціальних підстав людини, що виявляється в руйнуванні цілісності його внутрішнього світу, ціннісних орієнтацій і т.п.

Втрата почуття реальності навколишнього світу, втрати орієнтації в складних реаліях сучасного суспільства. В даному випадку виникає проблемний характер істинності пізнання в умовах віртуалізації. На думку автора теорії «віртуального суспільства» А. Бюля, з розвитком технологій віртуальної реальності комп'ютери з обчислювальних машин перетворилися в універсальні машини з виробництва «дзеркальних» світів. У кожній підсистемі суспільства утворюються «паралельні» світи, в яких функціонують віртуальні аналоги реальних механізмів відтворення суспільства: економічні інтеракції і політичні акції в мережі Internet, спілкування з персонажами комп'ютерних ігор тощо. Процес заміщення за допомогою комп'ютерів реального простору - як місця відтворення суспільства – простором віртуальним Бюль називає віртуалізацією [4, 67–69].

Однією з цих загроз стає дегуманізація суспільства – втрата гуманістичних начал, загальнолюдських духовних і моральних цінностей у житті людей, відмова від світогляду, заснованого на справедливості та людяності, на увазі і повазі до особистості, до індивідуальних особливостей людини. Як зазначає Р. Шутов: «Найстрашніша сила дегуманізації в тому, що вона розв'язує руки для насильства» [16].

Як вже зазначалось, до hi-hume технологій належать PR-технології, високі політтехнології, технології інформаційних воєн. Дані hi-hume технології дозволяють ефективно прогнозувати соціально-політичні зміни і управляти ними. Однією з ефективних технологій інформаційної війни є руйнування механізмів традиційної самоідентифікації (етнонаціональної, культурної, конфесійної та ін.) через проектування в інформаційному просторі штучних варіантів ідентифікації.

В самому загальному розумінні феномен ідентичності розкривається в усвідомленні людиною самої себе, яке дозволяє їй визначити своє місце в соціокультурному просторі та вільно орієнтуватися в оточуючому світі. Необхідність в ідентичності покликана тим, що кожна людина потребує упорядкованості своєї життєдіяльності. Ідентичність можна розуміти, як суб'єктивне почуття відповідності собі, усвідомлення своєї природи за ставленням до оточуючого світу. Людина, яка усвідомлює себе саму, наділена певною свободою, відповідальністю. Втручання в людську природу відіб'ється на сприйнятті себе як особи, спотворить уявлення про усвідомлення свого існування в часі та просторі. Станеться трансформація цілеспрямованості та свідомості власного життя, самовизначення, що включає вибір цілей, цінностей і переконань, яким людина слідує в житті.

Говорячи про hi-hume технології Лисак І.В. зазначає, що «...під час аналізу даних технологій слід враховувати, що вони оновлюються дуже швидко, оскільки ефективні тільки до тих пір, поки той, на кого вони спрямовані, не розпізнав їх дії, або доки їх не скопіювали конкуренти. Розвиток сучасної економіки в умовах зростаючої конкуренції вимагає постійного вдосконалення hi-hume технологій, що дає компаніям, які використовують їх, серйозну перевагу на ринку. Одночасно з цим, важливо оперативно розпізнавати hi-hume технології, вживані конкурентами, що вимагає від фахівців, працюючих в цій сфері, глибоких знань і постійного творчого пошуку. Застосування політтехнологій і технологій інформаційної війни, а також розпізнавання їх застосування супротивниками у сучасному середовищі стає умовою успішного розвитку держави і її конкурентоспроможності у світі. Hi-hume технології можуть успішно застосовуватися і у сфері освіти, проте там їх потенціал використовується недостатньо...» [11, 262].

Наслідки застосування hi-hume технологій подвійні. З одного боку, вони дозволяють ефективно управляти соціальними процесами, дають можливість значної і відносно довільної перебудови масової і індивідуальної свідомості, що в економічній сфері дозволяє отримати істотний матеріальний прибуток, а в сфері політичній – ефективно управляти великими масами людей. З іншого боку, hi-hume технології здатні чинити деструктивну дію на людину і суспільство, руйнувати механізми їх саморегуляції. Причому ці технології можуть чинити негативний вплив не лише на об'єкти їх безпосередньої дії, але і на осіб, які їх застосовують.

Отже, hi-hume на початку XXI ст. стають тим інтелектуальним ресурсом, що дозволяє не тільки вивчати і прогнозувати різні соціальні зміни, але і дає дієві інструменти для надання ефективного керуючого впливу на соціальний простір та отримання прогнозованого соціального результату.

Сучасна людина не може уникнути впливу потоків інформації, що надходять від друкованих ЗМІ, телебачення, радіо, мережі Інтернет та інших засобів масової комунікації. Під цим натиском не завжди можливо проаналізувати та диференціювати ту інформацію, яка відповідає дійсності.

Як слушно відзначає С. Зелінський: «...у сучасному суспільстві маніпуляції масами за допомогою засобів масової інформації виявляються найбільш дієвими з точки зору сугестивних впливів на аудиторію. Пов'язано це як мінімум з кількома факторами, основними з яких виступають практично всеохоплюваність території впливу, а також історична схильність до віри засобам масової інформації, що прийшла до нас з радянського минулого, а до осіб, народжених пізніше – філогенетичним шляхом» [6].

Д. Рашкофф до основних прийомів контролю суспільної свідомості за допомогою медіа (зокрема PR) відносить: відволікання уваги громадськості від важливих соціальних проблем; надмірне спрощення виникаючих питань; прийом маргіналізації і т.д. Так, останній прийом використовується для забезпечення громадської підтримки, наприклад, нелогічною політиці. При цьому «лідерам потрібно назвати ім'я ворога і демонізувати його, а потім направити на демона лють суспільства. Всі продовжують виступати проти пропонованої політики повинні бути впокориться, виведені з гри або маргіналізовані. Таким чином, людей, що протистоять цілям піарників, змушують відчувати себе абсолютно самотніми» [14, 31].

Особливо слід виокремити лейтмотив роботоподібності, який полягає в тому, що люди – об'єкти маніпулятивного оброблення – перетворюються на маріонеток, керованих владними силами за допомогою «ниточок» – засобів масової інформації. На соціально-рольовому рівні обговорюється залежність підлеглих від тиску організації, перетворення службовців на «прислужників» («слуг»). На міжособистісному рівні увага звертається на наявність запрограмованих дій у відповідь на ті чи інші впливи з боку партнерів у спілкуванні.

Окрім використання готових до «вживання» програм стереотипної поведінки, зусилля маніпуляторів спрямовані на уніфікацію способів мислення, оцінки й реагування великих мас людей. Такі зусилля призводять до деіндивідуалізації та деперсоніфікації людей, перетворення їх на податливих об'єктів маніпулювання.

Аналізуючи технології маніпулятивного впливу, можна зробити невтішний висновок, що сьогодні людина не в змозі повністю захистити себе від впливу всіх направлених на неї маніпулювань.

По-перше, кількість маніпулятивних впливів та їх різноманітність настільки великі, що складно уявити, в якому напруженні повинен перебувати адресат, аби проконтролювати й проаналізувати всі свої стани, зміну поведінки партнера та ситуації. По-друге, часто адресат сприймає маніпулювання лише на підсвідомому рівні, навіть не здогадуючись про його присутність. Проте найбільш сильні та грубі впливи можна виявити й запобігти таким діям. Для цього варто слідкувати за збереженням цілісності свого «Я», прислухатися до внутрішнього голосу та зіставляти його із зовнішньою поведінкою опонента.

Для виправлення ситуації з маніпуляцією суспільства необхідно, перш за все, використовувати в освітянській сфері нові мультимедійні технології для раціональних цілей: заповнювати новий інформаційний простір морально-етичними засадами, систематизувати їх існуючий зміст, використовувати їх як бібліотеку, в якій необхідно чітко орієнтуватись для того, щоб досягти своїх цілей.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток технологій масової маніпуляції є наслідком збільшення ролі науки в сучасному суспільстві і експансії її досягнень в інші сфери суспільства. Саме наука, розвиток психологічних (психоаналіз, біхевіоризм, соціальна психологія та ін.), а також технічних наук (засоби масової комунікації) уможливили генезис, а потім і розвиток технологій масової маніпуляції.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в уточненні та деталізації існуючих визначень, класифікацій, підходів, методологічних засад, що виявляють суперечність технологій масової маніпуляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхов И. В. Новые технологии и продолжение эволюции человека? Трансгуманистический проект будущего / И. В. Артюхов – М.: издательство ЛКИ/URSS, 2008. – 320 с.
2. Біденко А. Нейролінгвістичне програмування як засіб політичної реклами [Електронний ресурс] / А.Біденко // Режим доступу http://www.spa.ukma.kiev.ua/article.php?story=20040423112_342255 – Дата перегляду: 25.02.2006.
3. Бойко О.Д. Анатомія політичного маніпулювання / О.Д. Бойко. – Ніжин, 2007. – 223 с.
4. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита: монография / Е.Л. Доценко. — СПб.: Речь, 2003. — 304 с.
5. Жукова Е.А. Hi-Tech: феномен, функции, формы / Е.А. Жукова. – Томск, Том. гос. пед. ун-т, 2007. – 376 с.
6. Зелинский С.А. Манипуляции массами и психоанализ. Манипулирование массовыми психическими процессами посредством психоаналитических методик. [Электронный ресурс] / С.А. Зелинский. – Режим доступа : [//www.psyfactor.org/lib/zel1.html](http://www.psyfactor.org/lib/zel1.html).

7. Знаков В.В. Макиавеллизм, манипулятивное поведение и взаимопонимание в межличностном общении / В.В. Знаков // Вопросы психологии. – 2002. – №6. – С. 45-54.
8. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. / С.Г. Кара-Мурза. – М.: Алгоритм-ЭКМО, 2006. – 864 с.
9. Кочкин М.Ю. О манипуляции в современном политическом дискурсе [Электронный ресурс] / М. Ю. Кочкин // Межвузовский сбор -ник научных трудов. Воронеж, 2002. – Режим доступа : [www. tpl1999.narod.ru/webstudl/sborniks](http://www.tpl1999.narod.ru/webstudl/sborniks).
10. Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт) / В. Г. Крысько. – Минск: Харвест, 1999. – 448 с.
11. Лысак И. В. Hi-hume технологии и последствия их применения / И. В. Лысак // Современные исследования социальных проблем, 2010. – № 4(04).– С. 259-263.
12. Панкратов В.Н. Психотехнология управления людьми: практ. руков. / В.Н. Панкратов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 336 с.
13. Пірен М.І. Основи політичної психології: навч. посіб. / М.І. Пірен. – К. : Міленіум, 2003. – 413 с.
14. Рашкофф Д. Медиавирус. Как поп-культура тайно воздействует на ваше сознание / Пер. с англ. Д. Борисова. – М.: Ультра.Культура, 2003. – 368 с., илл.
15. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / Френсис Фукуяма / пер. с англ. М.Б. Левика. – М. : ООО «Издательство АСТ»; ОАО «ЛЮКС», 2004. – 349 с.
16. Шутов Р. Дегуманізація як інструмент інформаційної війни [Електронний ресурс] / Роман Шутов // Media Sapiens. – 2014. – 06 червня. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/degumanizatsiya_yak_instrument_informatsiynoi_viyini/.

REFERENCES

1. Artyukhov I. V. Novyye tekhnologii i prodolzheniye evolyutsii cheloveka? Transgumanisticheskiy proyekt budushchego / I. V. Artyukhov – М.: izdatel'stvo LKI/URSS, 2008. – 320 s.
2. Bidenko A. Neyrolíngvístichne programuvannya yak zasíb polítichnoï reklami [Yelektronniy resurs] / A. Bídenko // Rezhim dostupu <http://www.spa.ukma.kiev.ua/article.php?story=20040423112342255> – Data pereglyadu: 25.02.2006.
3. Boyko O.D. Anatomíya polítichnogo manípulyuvannya / O.D. Boyko. – Nízhin, 2007. – 223 s.
4. Dotsenko Ye.L. Psikhologiya manipulyatsii: fenomeny, mekhanizmy i zashchita: monografiya / Ye.L. Dotsenko. — SPb.: Rech', 2003. — 304 s.

5. Zhukova Ye.A. Ní-Tech: fenomen, funktsii, formy / Ye.A. Zhukova. – Tomsk, Tom. gos. ped. un-t, 2007. – 376 s.
6. Zelinskiy S.A. Manipulyatsii massami i psikhoanaliz. Manipulirovaniye massovymi psikhicheskimi protsessami posredstvom psikhoanaliticheskikh metodik. [Elektronnyy resurs] / S.A. Zelinskiy. – Rezhim dostupa: <http://www.psyfactor.org/lib/zel1.html>.
7. Znakov V.V. Makiavellizm, manipulyativnoye povedeniye i vzaimoponimaniye v mezhlichnostnom obshchenii / V.V. Znakov // Voprosy psikhologii. – 2002. – №6. – S. 45-54.
8. Kara-Murza S.G. Manipulyatsiya soznaniyem. / S.G. Kara-Murza. – M.: Algoritm-EKSMO, 2006. – 864 s.
9. Kochkin M.YU. O manipulyatsii v sovremenном politicheskom diskurse [Yelektronniy resurs] / M. YU. Kochkin // Mezhvuzovskiy sbornik nauchnykh trudov. Voronezh, 2002. – Rezhim dostupu: [www. tpl 1999.narod.ru/webstudl/sborniks](http://www.tpl1999.narod.ru/webstudl/sborniks).
10. Krys'ko V.G. Sekrety psikhologicheskoy voyny (tseli, zadachi, metody, formy, opyt) / V. G. Krys'ko. – Minsk: Kharvest, 1999. – 448 s.
11. Lysak I. V. Hi-hume tekhnologii i posledstviya ikh primeneniya / I. V. Lysak // Sovremennyye issledovaniya sotsial'nykh problem, 2010. – № 4(04). – S. 259-263.
12. Pankratov V.N. Psikhotekhnologiya upravleniya lyud'mi: prakt. rukov. / V.N. Pankratov. – M.: Izd-vo Instituta Psikhoterapii, 2001. – 336 s.
13. Píren M.Í. Osnovi polítichnoí psikhologii: navch. posíb. / M.Í. Píren. – K.: Míleníum, 2003. – 413 s.
14. Rashkoff D. Mediavirus. Kak pop-kul'tura tayno vozdeystvuyet na vashe soznaniye / Per. s angl. D. Borisova. – M.: Ul'tra.Kul'tura, 2003. – 368 s., ill.
15. Fukuyama F. Nashe postchelovecheskoye budushcheye: Posledstviya biotekhnologicheskoy revolyutsii / Frensis Fukuyama / per. s angl. M.B. Levika. – M. : ООО «Izdatel'stvo ACT»; OAO «LYUKS», 2004. – 349 s.
16. Shutov R. Degumanízatsíya yak ínstrument ínformatsíynoí víyni [Yelektronniy resurs] / Roman Shutov // Media Sapiens. – 2014. – 06 chervnya. – Rezhim dostupu: [http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/degumanizatsiy a_yak_instrument_informatsiynoi_viyini/](http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/degumanizatsiya_yak_instrument_informatsiynoi_viyini/).

АННОТАЦИЯ

Н.Н. Зленко. Технологии массовой манипуляции в современном научном дискурсе.

В статье обобщаются существующие мнения относительно определения сущности, содержания и роли манипуляции и технологий массовой манипуляции, выяснено их системные отношения как фактор внешнего воздействия на поведение человека. Основной акцент сделан на

анализе основных процессов, происходящих в обществе на фоне развития и внедрения технологий массовой манипуляции. Отмечается внимание на том, что технологии массовой манипуляции, несмотря на свои социальные аналоги, является оригинальным феноменом современного общества, основанного на различных способах программирования психики, пропаганде внушения, НЛП, PR, воли к власти и стремление к наживе субъектов этих технологий, а также специфических условиях развития общества. Доказывается, что знания указанных технологий позволяет разрабатывать программы по предотвращению манипуляционного воздействия, что особенно актуально при выборе комплекса приемов и способов самообороны.

Ключевые слова: *манипуляция, технологии массовой манипуляции, hi-hume технологии, реклама, PR-технологии, мониторинг, компьютерное моделирование, идентичность.*

SUMMARY

N.N. Zlenko. Technologies of mass manipulation in the modern scientific discourse.

The article summarizes the existing views on the definition of the nature, content and role of manipulation and the technologies of mass manipulation; it is shown their systemic relations as a factor of external influence on human behavior. The main emphasis is on the analysis of the specific manifestations of mass manipulation techniques, which include Hi-Hume technologies, marketing, information and psychological technologies, computer modeling, monitoring, information analytics, advertising, PR-technologies, etc. There is the analysis of the main processes, which taking place in society on the background of the development and implementation of mass manipulative technologies. It is noted the attention on technologies of mass manipulation, despite their social counterparts, are the original phenomenon of the modern society, which is based on different methods of programming of the psyche, propaganda suggestion, NLP, PR, the will to power and the desire for profit subjects of these technologies, as well as the specific conditions of development of society. It is proved that the knowledge of these technologies allows developing programs for preventing manipulation influence, which, incidentally, cannot be universal, that is particularly important when choosing the set of techniques and methods of self-defense,

Key words: *manipulation, mass manipulation technologies, Hi-Hume technologies, advertising, media, PR-technologies, monitoring, computer modeling, identity.*